



МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ  
МАРИУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

# **АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ НАУКИ ТА ОСВІТИ**

**Збірник матеріалів**

**XXVI підсумкової науково-практичної  
конференції викладачів**

22 лютого 2024

Київ 2024

УДК 061.3(063)

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ НАУКИ ТА ОСВІТИ: Збірник матеріалів XXVI підсумкової науково-практичної конференції викладачів МДУ / За заг. ред. М.В. Трофименка. Київ: МДУ, 2024. 406 с.

Рекомендовано до друку та поширення через мережу Інтернет вченою радою Маріупольського державного університету (протокол № 11 від 22.04.2024)

**Редакційна колегія:**

*Голова* Трофименко М.В., ректор МДУ, кандидат політичних наук, професор;

*Члени редколегії* Балабаниць А.В., доктор економічних наук, професор;  
Безчотнікова С.В., доктор філологічних наук, професор;  
Булатова О.В., доктор економічних наук, професор;  
Задорожня-Княгницька Л.В., доктор педагогічних наук, професор;  
Іванець Т. М., голова Ради молодих вчених МДУ, кандидат політичних наук;  
Константинова Ю. В., кандидат історичних наук, доцент;  
Омельченко В.Я., доктор економічних наук, професор;  
Павленко О.Г., доктор філологічних наук, професор;  
Романцов В.М., доктор історичних наук, професор;  
Сабадаш Ю. С., доктор культурології, професор;  
Тарасенко Д. Л., доктор економічних наук, професор;  
Толпежніков Р.О., доктор економічних наук, професор.

Збірник містить матеріали XXVI підсумкової науково-практичної конференції викладачів МДУ, яка відбулася 22 лютого 2024 року в Маріупольському державному університеті.

У матеріалах висвітлені актуальні проблеми розвитку міжнародних відносин та зовнішньої політики, філософії та соціології, історії, економіки та менеджменту, права, екології, кібербезпеки, документознавства, культурології, журналістики, філології, літературознавства, методики викладання, педагогіки та психології.

Видання адресоване науковцям, викладачам, аспірантам та здобувачам вищої освіти, а також усім, хто цікавиться сучасними проблемами науки та освіти.

*Редакція не несе відповідальності за авторський стиль тез, опублікованих у збірнику.*

## Література

1. Дія. Освіта. URL: <https://osvita.diia.gov.ua> (дата звернення: 14.11.2023).
2. Доступна освіта. URL: <https://dostupnaosvita.com.ua> (дата звернення: 17.11.2023).
3. Новини. Веб-сайт Маріупольського державного університету. URL: [https://old.mu.edu.ua/news/u\\_mdu\\_pidveli\\_pidsumki\\_proektu\\_z\\_rozrobki\\_ukrajinoznavchikh\\_kursiv\\_dlja\\_uchniv\\_na\\_nepidkontrolnij\\_ukrajini\\_teritoriji/2017-10-26-2080](https://old.mu.edu.ua/news/u_mdu_pidveli_pidsumki_proektu_z_rozrobki_ukrajinoznavchikh_kursiv_dlja_uchniv_na_nepidkontrolnij_ukrajini_teritoriji/2017-10-26-2080) (дата звернення: 20.11.2023).
4. Цифрова трансформація освіти і наук. Веб-сайт Міністерства науки і освіти України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/cifrova-transformaciya-osviti-ta-nauki> (дата звернення: 11.11.2023).

Федотова Оксана,  
доктор історичних наук, старший науковий співробітник,  
професор кафедри інформаційної діяльності  
Маріупольський державний університет

## **НИЩЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ КНИГИ ОКУПАЦІЙНИМИ ВІЙСЬКАМИ РФ В ХОДІ ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ**

Книга як зразок духовної культури українського народу історично неодноразово ставала об'єктом реакційного впливу та заборон. У різні часи Російська імперія усіяло намагалася зрусифікувати українців, переписати історію, знищити культуру, мову, друковане слово. Надалі означені тенденції були підхоплені та розвинуті більшовицькою владою у вигляді нових форм і методів ідеологічного контролю.

Нового прояву антиукраїнська політика набула із початком повномасштабної російсько-української війни, внаслідок чого бібліотечні установи та їх фонди опинилися на окупованих територіях. Російськими «визволителями» було запроваджено вилучення та нищення української книги у бібліотеках Луганської, Донецької та інших областей. За інформацією маріупольської міськради, із загальної кількості видань бібліотечного фонду Маріуполя (налічував до повномасштабної агресії 360 тис. одиниць зберігання), не менш половини творів згоріли під час масованих обстрілів чи були знищені або вивезені на підставі їх віднесення до категорії екстремістських матеріалів (йдеться про книги, видані в Україні протягом 1994–2021 рр.) [10]. Внаслідок воєнних дій руйнування або суттєвого

пошкодження зазнали будівлі: центральної Маріупольської бібліотеки імені Короленка, Бібліотеки ім. Лесі Українки, Бібліотеки ім. О. Купріна та Бібліотеки ім. М. Гоголя. Так, за свідченням директорки центральної Маріупольської бібліотеки імені Короленка В. Лісогор, 19 березня росіяни скинули на книгозбірню авіабомбу, в результаті чого зруйнували до 80% приміщень установи [3].

Паралельно загарбники розпочали активну кампанію з перейменування решти вцілілих бібліотек міста на честь російських письменників (наприклад, історичну бібліотеку Михайла Грушевського перетворили на книгозбірню імені російського історика М. Карамзіна) та здійснили «вчищення» фондів від україномовної літератури. На протипагу тому представники окупаційної влади шляхом ввезення «ідеологічно витриманих видань» укомплектували бібліотеки друкованою продукцією згідно з канонами російської історіографії [1].

Між тим, в Ірпені Київської області загарбники вдалися до спалення декількох тисяч примірників біблійних видань та знищили будівлю протестантської церкви [4].

Наприкінці літа 2022 р. російські окупанти відзвітували про вилучення так званої «нацистської» літератури з бібліотек Мелітопольського району Запорізької області. Під гаслом денацифікації представники місцевої поліції практично конфіскували усі книги, які не лише стосувалися періоду АТО, але й дитячу літературу, де нібито у «спотвореній» формі висвітлювалася історія України та силоміць нав'язувалися «нацистські цінності» [9].

На початку 2023 р. загарбники продовжили вилучати українські книги з шкільних закладів та бібліотечних установ. Зокрема, представники окупаційної влади на терені Луганської області розробили та поширили на місцевому рівні очільникам адміністрацій та підпорядкованим освітнім організаціям проскрипційний список на вилучення з фондів шкільних бібліотек 365 найменувань творів друку. Слід зазначити, що об'єктами цензурування стали: україномовна художня література, історичні розвідки, біографічні й публіцистичні твори. За тематичним спрямуванням ідеологічного контролю зазнали: книги, присвячені наслідкам Голодомору 1932–1933 рр. в Україні; навчальні та довідкові видання з історії України; публіцистика й комікси, що побачили світ на терені країни після 2014 р.; серія книг «Знамениті українці»; художні твори з хронологією подій «періоду новітньої історії» в Україні, а також і на Донбасі [8]. Серед заборонених осіб, які фігурують у даній проскрипції, названі: І. Мазепа, С. Петлюра, С. Бандера, Р. Шухевич, В. Чорновіл. До номінації персональних заборон потрапили книжкові видання за авторством О. Забужко, М. Матіос, В. Кіпіані, О. Сенцова, О. Ірванця, Д. Кулеби тощо. У згаданій проскрипції також наявні твори зарубіжних письменників з українським корінням (скажімо, роман «Міф та

божевілля» американського літератора Д. Григорчука з описом подій Революції гідності) [10].

У лютому представники окупаційної влади Маріуполя провели «тимчасове переміщення книг». Під згадану акцію підпали видання Науково-технічної бібліотеки Приазовського технічного університету, які були викинуті на вулицю з метою подальшої утилізації [7].

Влітку 2023 р. окупанти здійснили черговий акт вандалізму у Маріуполі, спаливши всю наявну літературу, яка зберігалася у фонді бібліотеки Храму Петра Могили, що знаходився у підпорядкуванні Православної церкви України. Следством того стало вилучення творів та спалення їх прямо на церковному подвір'ї. На жаль, серед знищених видань назавжди втрачено декілька унікальних україномовних книг [6].

Загалом, за даними тимчасового виконувача обов'язків міністра культури та інформаційної політики Р. Карандєєва, станом на вересень від початку активної фази вторгнення ворог завдав руйнувань більш як 220 книгозбірням, та знищив 187 млн. примірників творів друку з числа сукупного бібліотечного фонду [2].

Отже, на підставі здійсненого дослідження можна констатувати, що на етапі повномасштабної військової агресії окупантами на фоні спроб ліквідації української державності провадиться антиукраїнська політика русифікації шляхом нищення духовної культури українців у вигляді книжкових видань та бібліотек як осередків їх зберегання.

### **Література**

1. В Маріуполі російські спецслужби знищили 1,5 тисячі примірників української літератури 3.06. URL: <https://www.0629.com.ua/news/3622210/v-mariupoli-rosijski-specsluzbi-znisili-15-tisaci-primirnikiv-ukrainskoi-literaturi> (дата звернення: 29.12.2023)

2. В Україні за час повномасштабної війни зруйновані понад 220 бібліотек Укрінформ. 19.09.2023. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3763231-v-ukraini-za-cas-povnomasstabnoi-vijni-zrujnovani-ponad-220-bibliotek.html> (дата звернення: 29.12.2023)

3. Вагнер О. У Дніпрі збирають книжковий фонд для відновлення бібліотек після деокупації Маріуполя 25.10. URL: <https://susplne.media/602231-u-dnipri-zbiraut-knizkovij-fond-dla-vidnovlenna-bibliotek-pisla-deokupacii-mariupola/> (дата звернення: 29.12.2023)

4. Дзира О.І. Війна з українською книгою: радянські часи та сучасні реалії // Українознавчий альманах. Київ, 2022. Вип. 30. С. 59-65.

5. Железняк Г. У Маріуполі російські окупанти знищили 180 тисяч книжок та чотири бібліотеки, – міська рада. 1.09. URL: <https://susplne.media/563855-u-mariupoli-rosijski-okupanti-znisili-180-tisac-knizok-ta-cotiri-biblioteki-miska-rada/> (дата звернення: 29.12.2023)

6.Піріг В. Окупанти спалили всі книги з бібліотеки Храму Петра Могили у Маріуполі. 25.06.2022

[https://zaxid.net/okupanti\\_spalili\\_vsi\\_knigi\\_z\\_biblioteki\\_hramu\\_petra\\_mogili\\_u\\_mariupoli\\_n1545172](https://zaxid.net/okupanti_spalili_vsi_knigi_z_biblioteki_hramu_petra_mogili_u_mariupoli_n1545172) (дата звернення: 29.12.2023)

7.Росіяни викидають книги з фондів одного з університетів в окупованому Маріуполі. 19.02.2023. URL: <https://zmina.info/news/rosiyany-vykydayut-knygy-z-fondiv-odnogo-z-universytetiv-v-okupovanomu-mariupoli/> (дата звернення: 29.12.2023)

8.Росіяни вилучають українські книги на ТОТ. 24.01.2023. URL: <https://sprotyv.mod.gov.ua/rosiyany-vyluchayut-ukrayinski-knygy-na-tot/>

9.Росіяни вилучили всі українські книжки з мелітопольських бібліотек. 20.09.2022. URL: <https://sprotyv.mod.gov.ua/rosiyany-vyluchyly-vsi-ukrayinski-knyzhky-z-melitopolskyh-bibliotek/> (дата звернення: 29.12.2023)

10.Шинкаренко І., Матвійчук І. Окупанти знищують українські книжки. «Гордий, що заборонили мою книгу» – письменник зі США. 19.11.2023. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/okupanty-ukrayinski-knyzhky/32691202.html> (дата звернення: 29.12.2023).